

ydet. Hans placering i dansk historieforskning og – skrivning i dette århundrede er indiskutabel og betydelig. Han afgrænsede sit arbejdsområde i henseende til emne og synsvinkler, men indenfor området blev indsatsen til gengæld epokegørende. De indsigter, der er fremlagt i disputatsen og i de kildekritiske afhandlinger, er uomgængelige for videre beskæftigelse med perioden, emne og materiale. Og omkring denne indsats står desuden et bredt historisk forfatterskab, der på mange felter i nyere dansk historie har været grundlæggende. Emnevalg og de til grund liggende holdninger har været uløseligt forbundet med egen baggrund, opvækst og samfundsmæssigt engagement, men det var altid nøje forbundet med ønsket om redelighed i vurderingen af fortiden. Det gjaldt i arbejdet med det kildemateriale, der var blevet efterladt, og det gjaldt fortidens mennesker og begivenheder.

Claus Bjørn

ROAR SKOVMAND

15. juli 1908 – 30. november 1987

Da Roar Skovmand døde den 30. november 1987 – 79 år gammel – afsluttedes en utrættelig indsats i oplysningens tjeneste. Den blev øvet i mange forskellige stillinger, men selvom han spøjte med det, så var han ikke nogen flakke. Hvor han end virkede, stod livsværket i oplysningens tegn, oplysning i grundtvigsk forstand og indbefattende, at den blev bygget på en sikker grund i form af historisk viden og forskning.

Skovmand voksede op i et grundtvigsk hjem. Faderen, Helge Skovmand, allerede han fra et grundtvigsk miljø, redigerede 1908–58 Højskolebladet. Sønnen blev ikke sendt i skole, men undervist privat og i friskole og var som ganske ung elev på Rødding og Askov højskoler. 1929 tog han studentereksamen fra kursus i København, hvorefter han studerede historie og dansk ved Københavns universitet. Cand.mag. blev han i 1935. Doktorgraden erhvervede han i 1944 med afhandlingen *Folkehøjskolen i Danmark 1841–92*, som han forsvarede få dage før engelske bomber ramte Gestapos hovedkvarter på Aarhus universitet. Det var et uudforsket emne han her tog op, selvom der fandtes en righoldig jubilæumslitteratur. Han gjorde det med en grundighed, der på sine steder gør bogen til en håndbog i datidens højskoleverden. Skolernes karakter og arbejdsform

måtte analyseres frem af et meget spredt kildemateriale, ligeså deres udvikling, interne vanskeligheder og elevernes sociale rekruttering. Allerede i sin studietid var Skovmand tilknyttet Nationalmuseet (1930–36), han deltog bl.a. i udgravningen af Trelleborg. En frugt af dette arbejde var afhandlingen *De danske Skattefund fra Vikingetiden og den ældste Middelalder indtil omkring 1150* (Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie, 1942). 1936 var han samtidig undervisningsassistent ved Københavns Universitet. Da lejligheden bød sig søgte han året efter til Askov (1937–46). Herfra hentede Hal Koch ham til sin nye højskole på Krogerup, hvor han var lærer til 1956. 1952–56 var han tillige programsekretær i Statsradiofonisens foredragsafdeling. Jeg mødte ham for første gang i 1951 på Krogerup. Han var en dynamisk, myreflittig, meget vidende lærer, hans foredragsform stofmættet og noget tør. Det som betog en, var hans evne til at tage en indvending op til fordomsfri diskussion – og hans hjælpsomhed.

1956 forlod Skovmand lærergerningen og blev statskonsulent for ungdomsundervisningen, 1964 chef for det nyoprettede direktorat for ungdomsundervisning. Herfra kaldtes han samme år til et professorat i historie ved Danmarks Lærerhøjskole, hvor der året efter blev oprettet et Institut for dansk Skolehistorie med Skovmand som den selvfulgelige leder. Han var her kommet i sit rette element og formåede både at finde dygtige medarbejdere, knytte dem til instituttet og sammen med dem at skabe et frugtbart forskningsmiljø. Den vellykkede opbygning af dette institut var en af Skovmands hovedfortjenester i dansk historieforskning. Der stod – som rektor Harald Torpe udtalte i 1978 – »indadtil som udadtil stor respekt om arbejdet på Institut for dansk Skolehistorie«.

Tæt knyttet til instituttets arbejde var Selskabet for dansk Skolehistorie, som han 1966 var med til at oprette. Han ledede instituttet til 1975 og underviste på Lærerhøjskolen til 1978. 1966–68 var han dens prorektor. 1969–78 var han tillige formand for styrelsen for Nordens folkelige akademi i Kungälv, 1970–74 for Historisk-arkæologisk forsøgscenter i Lejre og 1966–84 for Historisk-topografisk selskab for Søllerød kommune. Han var bestyrelsesmedlem i Dansk historisk Fællesforening 1936–66, redaktør af *Fortid og Nutid* 1936–46, næstformand i Udgiver-selskabet for Danmarks nyeste Historie 1959–75. 1967 blev han medlem af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie.

1934 hørte han til medstifterne af Historikergruppen. Da denne under besættelsen satte sig for at støtte Dansk Ungdomssamvirkes studiekredsarbejde med en serie af populærvidenskabelige bøger, der forsvarede den danske kulturarv og demokratiet mod nazismen og besættelsemagten, skrev han 1941 *Dansk Nationalfølelse fra Middelalder til Nutid genspejlet i*

Fædrelandssange og 1944 – delvis bygget på disputatsen – *Højskolen gennem 100 Aar*. Originale studier lå bag småbøgerne *Lys over landet – Træk af Arbejderoplysningens Historie i Danmark* (1949) og *De folkelige bevægelser i Danmark* (1951). Sammen med Erik Rasmussen skrev han *Det radikale Venstre 1905–55* (1955), et bemærkelsesværdigt vidnesbyrd om, at det er muligt for trofaste partifolk at skrive deres partis historie på en læseværdig måde. I Politikens Danmarkshistorie forfattede han det 11. bind: *Folkestyrets fødsel 1830–70* (1964), præget af et usædvanlig lyst syn på denne periode og båret af en aldeles smittende fortælleglæde, stærkere end den kunne opleves under hans foredrag. Højskolestudierne fortsattes i to kildeudgaver: *Højskolens ungdomstid i breve. 1–2* (1960) og *En højskolevin-ter. Eleverdagsbog fra provisorieårene i 1880'erne* (1968), begge med værdifulde indledninger. 1983 udsendte han den indgående og perspektivrige studie *Samspillet mellem Nordens Folkehøjskoler indtil anden verdenskrig*. Han har redigeret og bidraget til *Jægerspris Slot og Kong Frederik den Syvendes Stiftelse* (1974) – han var selv medlem af stiftelsens bestyrelse 1963–85 – og var også redaktør af og bidragyder til jubilæumsbogen om Danmarks radio *DR 50* (1975) og medredaktør af *Aggersborg gennem 1000 år* (1986). Hans bibliografi findes i *Festskrift til Roar Skovmand* (= Aarbog for dansk Skolehistorie 12. årg. 1978).

Roar Skovmand kunne inspirere og støtte som få. Hans efterfølger på lærerhøjskolen, Vagn Skovgaard-Petersen, peger i sine mindeord på, at »ikke nogen anden historiker er takket i tilnærmelsesvis så mange forord« (DLH-avisen, nr. 1/88). Den altid flittige, aldrig fortravlede mand var altid god for et råd, en samtale, som fik sat noget i gang hos den, der søgte hans hjælp. Også her fortsatte han en gammel højskoletradition, som han ubesværet førte med sig på sin omskiftelige løbebane.

Lorenz Rerup